

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра кримінального процесу

Тема: **Особливі порядки кримінальних проваджень.**

Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб.

План:

1. Поняття кримінального провадження щодо окремої категорії осіб.
2. Суб'єкти, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження.
3. Повідомлення про підозру. Особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності. Особливий порядок затримання і обрання запобіжного заходу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

- Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
- Рішення Європейського Суду з прав людини від 13.11.2003. у справі «Елчі та інші проти Туреччини». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO0883>
- Рішення Європейського Суду з прав людини від 27.06.2017. у справі «Лекавічієне проти Литви». URL: <https://unba.org.ua/publications/2516-rishennya-evropejs-kogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-lekavichiene-proti-litvi-vid-27-cheravnja-2017-roku.html>
- Рішення Європейського Суду з прав людини від 24.11.2011. у справі «Загородній проти України» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_739#Text
- Рішення Європейського Суду з прав людини від 13.11.2003. у справі «Елсі та інші проти Туреччини». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO0883>
- Рішення Європейського Суду з прав людини від 27.06.2017. у справі «Лекавічієне проти Литви». URL: <https://unba.org.ua/publications/2516-rishennya-evropejs-kogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-lekavichiene-proti-litvi-vid-27-cheravnja-2017-roku.html>

- Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
- Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
- Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
- Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T14_1700
- Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
- Про статус народного депутата України: Закону України від 17.11.1992. URL: <tps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

1. Поняття кримінального провадження щодо окремої категорії осіб

Рівність перед законом та судом (ст. 10 КПК України)

Не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених КПК, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками.

У випадках і порядку, передбачених КПК, певні категорії осіб під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями

Дія КПК України за колом осіб (ст. 6 КПК України)

Кримінальне провадження за правилами КПК здійснюється щодо **будь-якої особи**, крім випадків, передбачених ч.2 ст. 6 КПК України

Особливості кримінального провадження **щодо окремої категорії осіб** визначаються главою 37 КПК України

Відповідно до ч. 1 ст. 480 КПК особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно:

- народного депутата України;
- судді, судді Конституційного Суду України, судді Вищого антикорупційного суду, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- кандидата у Президенти України;
- Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- Голови, іншого члена Рахункової палати;
- депутата місцевої ради;
- адвоката;
- Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;
- Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України;
- Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника;

Особливий порядок кримінального провадження стосовно зазначених категорій осіб, обумовлений їх особливим статусом і полягає в особливому порядку:

- повідомлення про підозру;
- затримання;
- обрання запобіжного заходу;
- обшуку, огляду особистих речей та багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення тощо

Специфіка кримінального провадження стосується лише випадків, коли особи, віднесені до ст. 480 КПК України, мають процесуальний статус підозрюваного чи обвинуваченого.

Процедура участі зазначених осіб в іншому статусі визначається іншими статтями КПК України (наприклад п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України) або не встановлюється взагалі (імунітет свідків, імунітет посадових осіб, професійний імунітет).

Кримінальне провадження щодо осіб, зазначених у ст. 480 КПК України, здійснюється у відповідності із загальними положеннями КПК України з певними особливостями.

Особливості кримінального провадження щодо народних депутатів

Згідно зі ст. 27 Закону України "Про статус народного депутата України" народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Верховній Раді України та її органах, а також при здійсненні депутатських повноважень, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Повноваження народного депутата починаються після складання ним присяги на вірність України перед ВР України з моменту скріплення присяги особистим підписом під її текстом (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про статус народного депутата України»).

Особливості початку досудового розслідування щодо народного депутата України, повідомлення про підозру, затримання, обрання щодо нього запобіжного заходу, проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій передбачений ст. 482⁻² КПК України.

Відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, вносяться до ЄРДР *Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) у порядку, встановленому КПК України.*

Клопотання про дозвіл на затримання, обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту, обшук, порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також про застосування інших заходів, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата України, розгляд яких віднесено до повноважень слідчого судді, мають бути погоджені *Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора).*

Орган або посадові особи, які затримали народного депутата України, повідомили йому про підозру або застосували до нього запобіжний захід, або здійснили інші слідчі дії (крім обшуку та негласних слідчих (розшукових) дій), зобов'язані негайно, але не пізніше 24 години з моменту вчинення таких дій, *повідомити про це Голову Верховної Ради України.*

Згідно ст. 483 КПК України – застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку, щодо категорій осіб, передбачених ст. 480 КПК України необхідно повідомити органи і службові особи, які їх обрали або призначили чи відповідають за заміщення їхніх посад.

Орган або посадові особи, які затримали народного депутата України, повідомили йому про підозру або застосували до нього запобіжний захід, або здійснили інші слідчі дії (крім обшуку та негласних слідчих (розшукових) дій), зобов'язані негайно, але не пізніше 24 години з моменту вчинення таких дій, *повідомити про це Голову Верховної Ради України.*

Згідно ст. 483 КПК України – застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку, щодо категорій осіб, передбачених ст. 480 КПК України необхідно повідомити органи і службові особи, які їх обрали або призначили чи відповідають за заміщення їхніх посад.

Особливості кримінального провадження щодо суддів

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;
- затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

Без згоди Вищої ради правосуддя не може бути затримано або утримано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Судді, судді Конституційного Суду України, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Згідно зі статтею 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Особливості кримінального провадження щодо Судді Вищого антикорупційного суду

Відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення суддею Вищого антикорупційного суду, вносяться до ЄРДР Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) у порядку, встановленому КПК України.

Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора) зобов'язаний невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту внесення таких відомостей, повідомити Верховний суд про початок досудового розслідування.

Під час досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо судді Вищого антикорупційного суду клопотання учасників кримінального провадження розглядає слідчий суддя, визначений п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України, в порядку, визначеному КПК України.

Особливості кримінального провадження щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Відповідно до [ч. 3 ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»](#) Уповноважений користується правом недоторканності на весь час своїх повноважень. Він не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності або підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, затриманий, заарештований, підданий обшуку, а також особистому огляду.

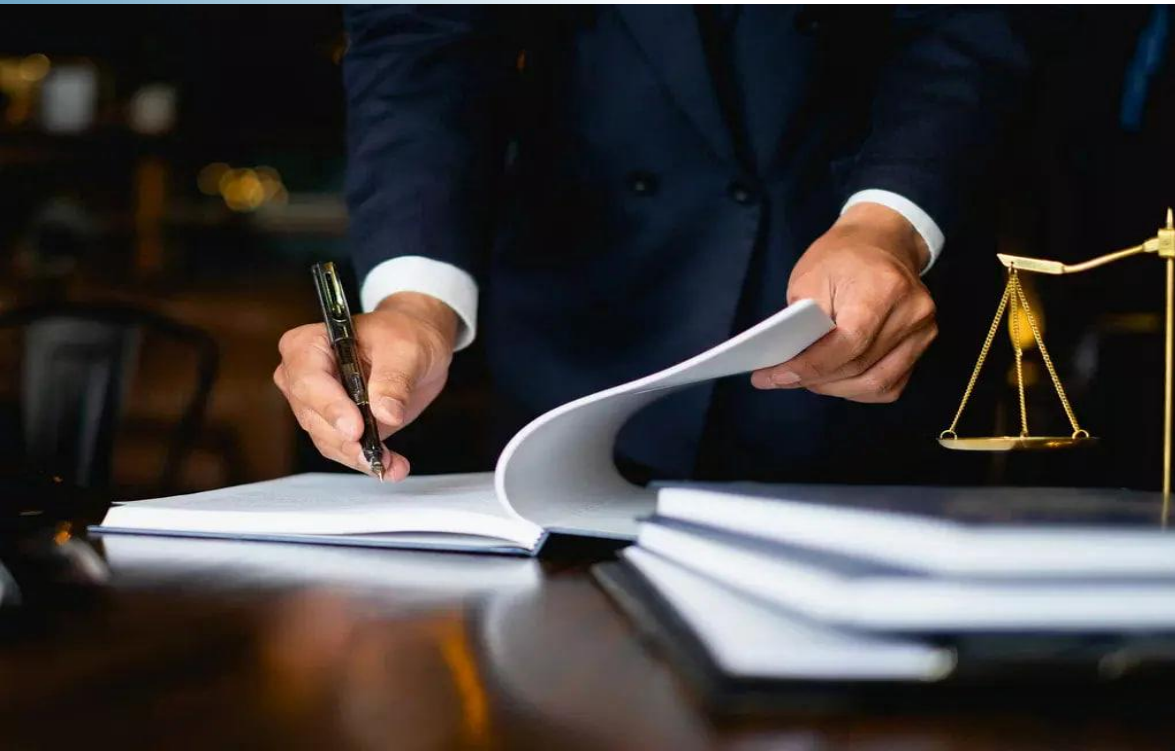
**Уповноважений
Верховної Ради України
з прав людини**

Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Уповноваженому лише Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора).

Особливості кримінального провадження щодо адвокатів

Особливості кримінального провадження щодо адвокатів полягає в тому, що адвокат здійснюючі свої професійні обов'язки забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, які утворюють адвокатську таємницю, якими він володіє.

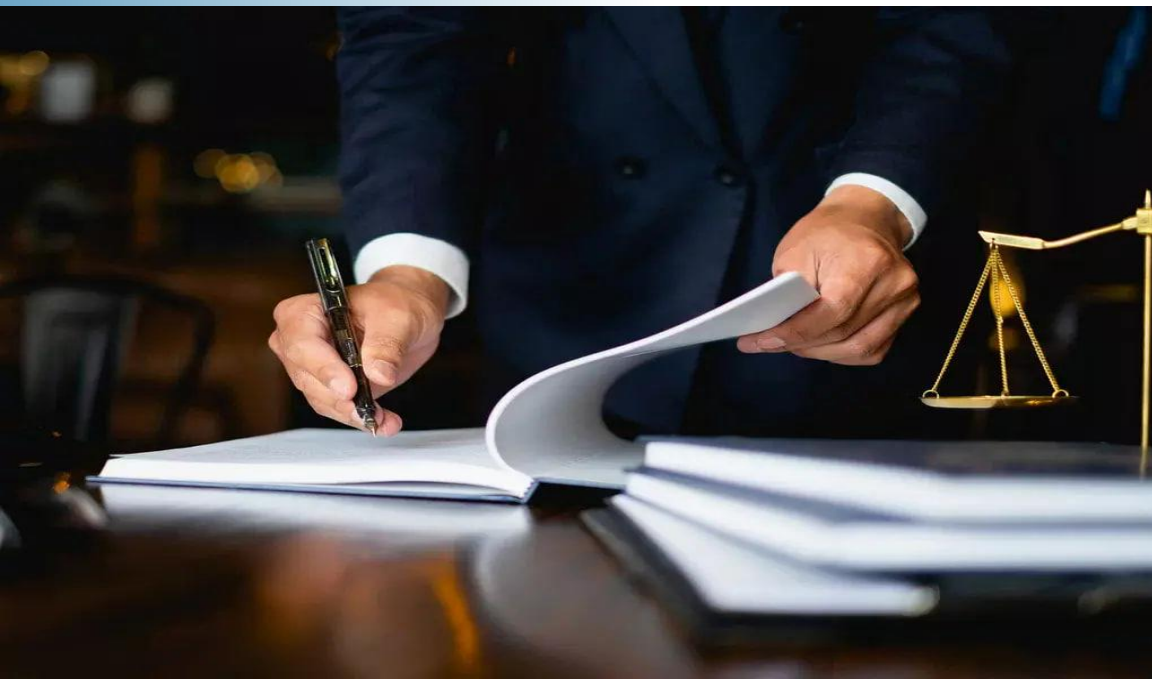
У зв'язку з виконанням адвокатом своїх професійних обов'язків, законодавець передбачає гарантії його діяльності, які стосуються заборони будь-яких втручань і перешкод в здійсненні адвокатської діяльності ([ст. 23 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність"](#)).

У разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а також враховує вимоги [пункти 2-4 ч. 1 ст. 23 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність"](#).

Під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону.

Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

Неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії.

Гарантією адвокатів, як окремої категорії осіб у кримінальному процесі, передбачено ст. 65 КК України, в якій зазначено, що не можуть бути допитані, як свідки адвокати про відомості, які становлять адвокатську таємницю.

Письмове повідомлення про підозру адвокату здійснюється Генеральним прокурором, його заступником, керівником регіональної прокуратури в межах його повноважень (п. 1 ч. 1 ст. 481 КПК України).

Аналіз слідчої та судової практики вказує на необхідність додаткових гарантій адвокатської та правозахисної діяльності, підвищеного ступеня захисту в кримінальних провадженнях.

ЄСПЛ піклуючись про захист втручання у права адвокатів, у справі «Елсі та інші проти Туреччини» зазначив: «Суд наголошує на центральній ролі юридичної професії у сфері правосуддя та підтриманні верховенства права.

Свобода адвокатів здійснювати свою професію без зайвих перешкод є важливою складовою демократичного суспільства і необхідною передумовою для ефективного виконання положень Конвенції, зокрема гарантій справедливого судочинства та права на особисту безпеку.

Таким чином, переслідування і залякування представників юридичної професії зачіпає саме серце конвенційної системи. З цієї причини твердження про такі переслідування в будь-якій формі, а особливо масштабні арешти і затримання адвокатів та обшуки адвокатських бюро, будуть піддаватися особливо суворому контролю Судом».

професор кафедри кримінального процесу НАВС, доцент Ганна СТЕПАНОВА

Особливості кримінального провадження щодо Генерального прокурора:

- повідомлення про підозру Генеральному прокурору повідомляється заступником Генерального прокурора;
- здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених Генеральним прокурором України, його заступниками, віднесено до повноважень слідчих органів державного бюро розслідувань, а до моменту створення відповідного органу – слідчих органів прокуратури;
- судове провадження здійснюється у складі суду, визначеному відповідно до ч.12 ст. 31 КПК України

Директор та працівники Національного антикорупційного бюро України, члени Національного агентства з питань запобігання корупції

Письмове повідомлення про підозру здійснюється Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України).

З клопотанням про відсторонення від посади члена Національного агентства, який підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, має право звернутися у встановленому законом порядку Генеральний прокурор або його заступник ([ч. 5 ст. 9 Закону України "Про запобігання корупції"](#))

